

BAS KUNSTLER SCHRIJFT

LUC CIELEN

Books must be read as deliberately and reservedly as they were written. It is not enough even to be able to speak the language of that nation by which they are written, for there is a memorable interval between the spoken and the written language, the language heard and the language read. The one is commonly transitory, a sound, a tongue, a dialect merely, almost brutish, and we learn it unconsciously, like the brutes, of our mothers. The other is the maturity and experience of that; if that is our mother tongue, this is our father tongue, a reserved and select expression, too significant to be heard by the ear, which we must be born again in order to speak.

Henry David Thoreau, *Walden*, 1849.

Bas Kunstler schrijft.

Tekst en illustraties: Luc Cielen

Bas Kunstler schrijft is als paperback te verkrijgen bij de auteur: luc@cielen.eu

Aanvullingen op dit boek vind je op:

<https://baskunstler.com/bas-kunstler-schrijft/>

© Luc Cielen 2019

INHOUD

Voorwoord	6
LEREN SCHRIJVEN	
Ieder kind tekent	10
Het schrijfgerief	17
De potlood- of pengreep	21
Van rechten en krommen tot friezen	23
Friezen worden letters	35
Van letters tot verbonden schrift	41
De hoofdletters	57
Vier verschillende lettertypes	61
Van kleuter tot zesdeklasser en verder	67
SCHRIJVEN	
Creatief schrijven	75
Overschrijven (kopiëren)	94
Woordenreeksen	96
Korte berichtjes en brieven	98
Dictee	99
SPELLEN	
Drie spellingniveaus	113
Lettergrepen	118
Corrigeren (verbeteren)	126
ANDEREN OVER SCHRIJVEN	
Zo leer je kinderen lezen en spellen	128
Dwaalspoor dyslexie	132
Toelichting bij de leerlijn spelling	139
Een woord te zijner tijd	147
De natuurwetten van het kind	154
SCHRIJVEN IN DE VRIJESCHOOL	
Een taalles in de derde klas	160
Een dagschema	164
Overzicht schrijfopdrachten per klas	166
TOEMAATJE	
Autisme in augustus	172

VOORWOORD

Toen de vierjarige Lisa hoorde dat oma boodschappen ging doen, rende ze naar de keuken, nam papier en potlood, zette zich aan tafel en begon te 'schrijven'.

'Wat schrijf je?' vroeg oma.

'Patatjes,' antwoordde Lisa.

'Ga jij het boodschappenlijstje maken?'

'Ja. Wat gaan we nog kopen?'

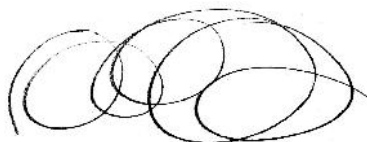
'Bloemkool.' Oma wist dat Lisa dat heel graag lustte.

Lisa schreef vlijtig op.

'Wat nog?'

'Appelen.' Lisa noteerde.

Al wat Lisa lekker vond kwam op de lijst en toen het blad vol krabbels stond, moesten een tweede en een derde blad eraan geloven. Zo zag het gekrabbel er uit:

Schrijven ging wel, maar lezen? Nee, hoor. De patatjes waren blijkbaar leesbaar, maar de volgende krabbels werden volstrekt willekeurig benoemd.

Het geschrijf van Lisa kwam volledig voort uit de nabootsing; zo doen de volwassenen nu eenmaal vóór ze naar de supermarkt gaan. Nabootsing is de eerste sterke impuls die we gebruiken om de kinderen te leren schrijven in de eerste klas.

Later beperkte het schrijven van Lisa zich tot het tekenen van haar naam en dat bleef zo tot ze naar de eerste klas ging. Ze was erop uit, want nu ging ze eindelijk echt leren lezen en schrijven. Eerst lezen, want dat stond bovenaan op haar verlanglijstje voor de eerste klas. Toch beweren pedagogen dat schrijven het lezen vooraf moet gaan

omdat het historisch zo gelopen is en omdat het voor het brein het beste is om de klank-tekenkoppeling via het schrijven te oefenen, al zijn er ook jonge kleuters die perfect woorden als bijvoorbeeld VOLVO en OPEL en andere automerken kunnen lezen, lang voor ze de motorische vaardigheden om te schrijven ontwikkeld hebben. Zo komen we bij de tweede impuls voor het leren schrijven: bij de kinderen moet de fijne motoriek voldoende ontwikkeld zijn. Vierjarige kleuters zijn zover en hebben dan ook baat bij sturing door de volwassene: goede potloodgreep en gepast schrijf- en tekengerief zijn nu aan de orde naast vele oefeningen om de fijne motoriek verder te ontwikkelen: vingerspelletjes, kralen rijgen enzovoort.

Hoewel bij vijfjarigen de nabootsingsdrang nog sterk aanwezig is, kunnen zij ook zelfstandig opdrachten uitvoeren en kun je vragen: 'Doe eens dit, doe eens dat,' maar ook: 'teken eens ...' waardoor gerichte tekenopdrachten in voorbereiding op het schrijven mogelijk zijn. Je hoeft daarmee niet te wachten tot de eerste klas; schoolrijpe kleuters zijn maar wat blij als ze zulke opdrachten krijgen. Dit is dan ook de derde voorwaarde die vervuld moet zijn om te leren schrijven: zelfstandigheid.

Iedere school kiest de schrijfmethode die ze het meest geschikt vindt. De ene kiest ervoor om te vertrekken van de kleine gedrukte letters om die via verbindingsstreepjes aan elkaar vast te hangen; de andere kiest voor een verbonden schrift dat uit de beweging voortvloeit. Ik kies voor een verbonden schrift dat uitgaat zowel van de beweging als van het kunstzinnige: twee elementen die ieder kind van nature meebrengt, zodat uit het krabbelen en het kleutertekenen het verbonden schrift ontstaat. Maar welke methode men ook kiest, altijd zal het leren schrijven uitmonden in een persoonlijk handschrift dat zeer afwijkend kan zijn van het schrift dat de school aanbiedt.

In het eerste deel van dit boek gaat het over de ontwikkeling van het kleutertekenen en hoe daarin twee basisvormen naar voren komen: ronde en rechte lijnen, later gevolgd door de opvulling van de vlakken

die door de rechten en de krommen gevormd worden. In de eerste klas van de lagere school komen de kinderen via het vormtekenen tot het verbonden schrift dat ze in de tweede en derde klas intensief blijven oefenen met als doel: een eigen handschrift ontwikkelen dat aan minstens drie eisen voldoet:

leesbaar
vlot
mooi.

Deel twee van dit boek gaat over de schrijfoopdrachten in de lagere school. Het creatieve schrijven is het allerbelangrijkst, want aan de hand daarvan leren de kinderen aandacht hebben voor:

spelling
zinsbouw
grammatica
stijl
voorlezen
begrijpend lezen.

Het kopiëren van teksten, waaraan men in vrijescholen veel tijd en aandacht besteedt, kan beperkt worden tot een vorm van illustratie. Dictees daarentegen krijgen veel meer belang, want ze zijn niet alleen oefeningen en controles op de spelling, maar kunnen ook op een creatieve manier ingezet worden in verschillende vakken zoals rekenen, geschiedenis, aardrijkskunde en andere.

Het derde deel focust op spelling en hoe deze op drie manieren kan benaderd worden:

vrij en anarchistisch
respectvol en democratisch
dwingend en dictatoriaal.

In deel vier maak je kennis met mijn commentaren op vijf andere auteurs die het in recent verschenen boeken over het leren schrijven hebben:

José Schraven (2004)

Erik Moonen (2012)

Scholengemeenschap Steinerscholen Basisonderwijs (2016)

Hans ter Beek (2016)

Céline Alvarez (2017).

In deel vijf mag je eens binnenkijken in een taalles in een vrijeschoolklas, lees je hoe een dagschema er kan uitzien en krijg je tot slot een ritmisch en rijmend toemaatje om de au-klank correct te spellen.

In dit boek haal ik regelmatig voorbeelden aan uit de lespraktijk van de vrijeschoolpedagogie, omdat dit, op één* uitzondering na, de enige onderwijsvorm is die kunstzinnig basisonderwijs aanbiedt. Vrijeschool is in Nederland de benaming voor de onderwijsvorm die in België bekend is als steinerschool en in Duitsland en andere landen meestal waldorfschool genoemd wordt. Deze scholen zijn gebaseerd op het antroposofische mens- en wereldbeeld van Rudolf Steiner.

* *Rinkrank in Kalmthout is een kunstzinnige basisschool zonder antroposofische achtergrond en maakt geen deel uit van de internationale waldorfschoolbeweging. Ze heeft onder andere het periodeonderwijs uit de vrijeschoolpedagogie overgenomen.*

Voor lijntekeningen in lange stroken of banden gebruik ik de namen *bandversiering* en *fries*, omdat ze in de sierkunsten voor dat doel gebruikt worden.

Verbonden schrift is de algemene benaming voor wat sommigen *gebonden schrift* en anderen *lopend schrift* noemen.

De fonetische weergave van woorden plaats ik in dit boek tussen rechte haken: bijvoorbeeld *bouw* wordt voorgesteld als [b u] en *dauw* als [d u]. Klanken geef ik weer tussen schuine strepen, bijvoorbeeld de korte /e/ in *dek*, de lange /ee/ in *week* en de stemloze (doffe) / / zoals in *de*.

Luc Cielen

Kalmthout, juni 2019